

Kollektiv könsmakt och den enskilde mannens vanmakt

Rita Liljeström

I denna artikel skildras hur kvinnan genom tiderna av männen betraktats som en sexuell egendom. Den sexuella "frigörelsen" under de senaste decennierna har för kvinnans del inte heller motsvarat förväntningarna utan snarare förbytts i nya ofriheter. Artikelns speglar också hur kvinnan kan uppleva inviter från män och hur situationen kan te sig med mäns ögon.

Rita Liljeström är docent i sociologi vid Göteborgs universitet.

Sedan antiken har den politiska och legala teorin i Västerlandet vilat på två antaganden

För det första, att individen har rätt till privat egendom. Att somliga människor äger mer än andra förklaras med naturliga olikheter mellan människor.

För det andra, att män är av naturen överlägsna kvinnor. Även denna olikhet kunde föras tillbaka till naturliga skillnader mellan könen.

Föreställningarna om naturliga medfödda olikheter utgör de hörnstenar på vilka den sociala, ekonomiska och legala ojämlikheten mellan klasser och kön blivit rättfärdigad.

Kvinnan som sexuell egendom

Lorene Clark och Debra Lewis nystar upp de historiska betingelser som gjorde kvinnor till mäns egendom samt hur detta har påverkat synen på våldtäkt. Den privata äganderätten gav de besuttna klasserna kontrollen över produktionsmedlen samt över produkterna. Det är mindre uppmärksammat att ägandet även förutsatte kontrollen över medlen för reproduktionen och dess produkter. Det gällde att tillse att det fanns rättmätiga arvingar till den ackumulerade egendomen. Det blev rättssystemets

och de sociala institutionernas uppgift att leda flödet av egendom genom blodsbanden. Lagen gjorde mannen till familjens överhuvud. Mannen hade exklusiv rätt till sin hustru och rätt att kontrollera avkomman. Detta gjorde honom i praktiken till ägare över sin hustru och sina barn.

Ursprungligen uppfattades våldtäkterna som egendomsbrott, och inte som en kränkning av den person som utsatts för våldtäkt. Våldtäkterna blev kriminaliserade under medeltiden i syfte att komma till rätta med brudroven. Systemet med brudrov innebar, att äktenskap ofta drevs fram genom att "bruden" blev bortförd och våldtagen. Samlag med en kvinna hade sedan länge varit liktydigt med att mannen i fråga etablerade en primär besittningsrätt över kvinnan. Det påtvingade samlaget gav honom rätt att äkta henne och göra henne till sin egendom. Lagen mot våldtäkt avsåg på intet sätt att stävja denna metod för att ingå äktenskap. Tvärtom, ett giftermål uppfattades flerstädes som den enda ärbara lösningen, när väl en våldtäkt ägt rum.

Lagarna avsåg att förhindra att samvetslösa och uppåtsträvande män fick rätt till annan familjeegendom genom att bortföra och belägra besuttna mäns döttrar. Våldtäktslagarna utvecklades parallellt med äktenskapslagarna. De upphävde den äkta mannens automatiska rätt till hustruns egendom. Sålunda förvägrades män som enleverat sin tillkommande i fortsättningen rätt till egendom som under andra omständigheter skulle tillfallit en svärson. Lagarnas främsta syfte var att garantera att ingen överföring av egendom kunde äga rum utan samtycke av brudens far eller den man som svarade för henne.

I andra hand värnade våldtäktslagarna faders äganderätt över sina döttrars sexuella och reproduktiva tillgångar, dvs den jungfrudom som gjorde

.....
*Våldtäkt var helt enkelt stöld av sexuell egen-
dom som tillhörde någon annan.*
.....

dem åtråvärda för män som ville ha exklusiv ägan-
derätt till sin hustrus sexualitet. Fäderna hoppades
kunna ingå ekonomiskt fördelaktiga allianser i kraft
av sina döttrars kyskhet, skönhet och de tillgångar
de kunde satsa i sina döttrars giftermål. Den anglo-
saxiska lagen ålade den som gjort sig skyldig till
våldtäkt att betala ersättning för vållad skada. Er-
sättningen utgick antingen till kvinnans far eller
make. Våldtäkt var helt enkelt stöld av sexuell
egendom som tillhörde någon annan. Gärningsman-
nen hade gjort sig skyldig till intrång på annans
egendom genom att stjäla sig tillträde till en kvinnlig
sexualitet som man inte hade laglig rätt till.

Det faktum att våldtäkt från början var ett egen-
domsbrott har haft flera konsekvenser. För det förs-
ta, i likhet med all ersättning av skadad egendom, så
måste straffet sättas i förhållande till skadans om-
fattning. Ju värdefullare offer och ju större värde-
minskning som följde av våldtäkten, desto strängare
straff. En kvinnas värde var avhängig av hennes
ekonomiska status, vilken bestämdes av hennes
fars eller makes ställning, samt av hennes åtråvär-
det som föremål för sexuell ensamrätt. Dessa två
egenskaper, offrets ekonomiska ställning och hen-
nes giftasvärde, avgjorde straffets stränghet dvs er-
sättningens storlek.

Clark och Lewis menar, att straff för våldtäkt
aldrig gjorts fria från offrets sociala och ekonomiska
ställning. Ju högre på den sociala skalan, desto stөр-
re är sannolikheten ännu i dag att kvinnans fall skall
tillmätas trovärdighet och dras inför rätta. Icke hel-
ler är relationen till föräldrar och make utan bety-
delse. Kvinnor som åtnjuter och är beroende av
manligt beskydd anses även ha gjort sig förtjänta av
samhällets skydd mot våldtäkt. Ett skäl till detta
ligger i den gängse föreställningen att en "verklig
våldtäkt" leder till att offrets värde som eftertrak-
tad äktenskapspartner skall sjunka. Fram till våra
dagar har oskulder betraktats som speciellt trovär-
diga våldtäktsoffer, eftersom våldtäkten på ett dra-
matiskt sätt minskar den kränkta oskuldens värde

och berövar hennes äkta man möjligheten att vara
den förste och den ende. Så länge kvinnors värde
låg i deras sexuella och reproduktiva tillgångar var
kyskheten givetvis den största skatten. Förlorad
oskuld påverkade kvinnans åtråvärdhet som hustru.
Följaktligen har lagen alltid tagit sig an kvinnor som
lever under sina fäders skydd eller ärbara hustrur
som tillhör sina män. Våldtäktslagarna kom ju till
för att skydd mäns rätt till värdefull sexuell egen-
dom, att giftas bort eller att användas för eget bruk.
Sålunda avsåg våldtäktslagarna endast att skydda
kvinnor i hög ekonomisk ställning och kvinnor som
ännu besatt den åtråvärda skatten av oskuld. Men
eftersom brottet gällde kränkning av mannens lag-
liga rätt, betraktade lagen inte kvinnan som en part i
målet. Hon var endast "tredje part" i en uppgörelse
män emellan. Hon åtnjöt lagens beskydd eftersom
lagen sökte skydda de män som rådde över henne.
Själv hade hon ingen bestämmanderätt, varken sex-
uell eller någon annan, som lagen tog sig an.

Mot bakgrund av sin undersökning av handlägg-
ningen av 116 anmälda våldtäkter i Toronto år 1970,
menar Clark och Lewis att den historiska kvinno-
synen ännu i våra dagar färgar inställningen till
kvinnor som anmäler att de har blivit våldtagna.
Kvinnor som bor hemma under sina föräldrars be-
skydd och kvinnor som lever tillsammans med en
make är de kategorier av våldtäktsoffer, vilka kan
vänta sig den största förståelse. Om man driver
detta synsätt till sin spets, blir följden att självstän-
diga kvinnor som varken lever tillsammans med
föräldrar eller make bokstavligen saknar rätt att
anmäla våldtäkt. Hur skulle de kunna äga sig
själva? Och eftersom våldtäkt ursprungligen varit
ett brott mot sexuell egendom, har kvinnorna ingen

.....
*Fram till våra dagar har oskulder betraktats
som speciellt trovärdiga våldtäktsoffer, efter-
som våldtäkten på ett dramatiskt sätt minskar
den kränkta oskuldens värde och berövar hen-
nes äkta man möjligheten att vara den förste
och den ende. Så länge kvinnors värde låg i
deras sexuella och reproduktiva tillgångar var
kyskheten givetvis den största skatten.*
.....

”verklig” laglig grund att stå på. Alla ”fria kvinnor” riskerar att bli misstänkta för att ha uppträtt provocerande eller för att ha varit ”oresonliga”, så tillvida att de inte kan uppvisa att de utsatts för misshandel. Ju grövre misshandel, desto mer trovärdiga framstår kvinnorna.

Kvinnor tillges inte full rätt till sin egen sexualitet. Kvinnors sexualitet finns till för någon annan. Därför är det kvinnors skyldighet att ta hand om sin sexualitet på bästa möjliga sätt för att den skall kunna brukas och disponeras av dess rättmätiga ägare. Kvinnor som är sexuellt självständiga ”stjäls” från dem, som deras sexualitet egentligen borde komma till del. Därför är dessa kvinnor inte värda mer skydd än andra som förlösar andras pengar. Kvinnor riskerar att bli bemötta med en fördömande i stället för hjälpanande hållning.

Speciellt värnlösa offer är kvinnor som gått arbetslösa, som sambott utan att vara gifta, fränskilda och separerade, kvinnor som brukar alkohol, kvinnor som umgås med utlänningar, kvinnor som försetts med etiketten ”sexflicka” och prostituerade. Kvinnor som besöker barer, inlåter sig i samtal med främmande män, liftar, tar med sig hem nya bekantskaper eller följer med obekanta män till deras bostad framstår som personer som tar onödiga risker:

- Hon borde veta bättre.
- Hon fick vad hon förtjänade.
- Hon har sig själv att skylla.
- Den som sig i leken ger, får leken tåla.

Men så primitiva är vi väl inte längre i Sverige?

Handläggningen av våldtäkter i Sverige

Om vi ser på lagutvecklingen, så föreslog sexualbrottsutredningen 1976 en långt gående mildring av gällande lagar. Utredningen föreslog att ett huvudstadgande om *sexuellt tvång* skulle ersätta bestämmelserna om våldtäkt, våldförande och frihetskränkande otukt genom olaga tvång. Beteckningen våldtäkt skulle i fortsättningen reserveras för de grova övergrepp, där gärningsmannen ”visat synnerlig hänsynslöshet eller råhet”. Man föreslog också att straffskalorna för sexuellt tvång skall sänkas. Vid

de ”mindre grova” brotten skulle man således kunna döma till böter.

Utredningens förslag utsattes för stark kritik, som speciellt riktades mot utformningen av den nya våldtäktsparagrafen, bestämmelsen om sexuell tvång. Utredningen gav som exempel på omständigheter, som borde föranleda att det sexuella övergreppet hänfördes till den lindrigaste brottstypen. ”den tvingades handlande före övergreppet”.

Den juridiske enmansutredaren motiverade ställningstagandet med att:

”Vi ville få fram att det är en fundamental skillnad mellan ett överfall av en främmande man i en park och ett övergrepp i en situation där en sexuell atmosfär byggts upp. Att anse att dessa situationer skall bedömas lika, det kallar jag för föråldrad kvinnosyn.” (i intervju i Dagens Nyheter).

Därtill anförde utredningen till sitt försvar även det faktum att den ändrade formuleringen i själva verket enbart innebar en anpassning till den praxis som sedan flera år förekom vid domstolarna. Leif G. W. Persson konstaterar, att som beskrivning av ett sakförhållande var detta utan tvekan korrekt. Men som invändning till de samlade 15 kvinnoorganisationernas kritik var det närmast att uppfatta som provokation. Ty det var just denna praxis som blev ifrågasatt.

I februari 1972 förkastades sexualbrottsutredningens förslag i sin helhet. Justitieministern tillsatte sexualbrottskommittén för en ny översyn av brottsbalkens bestämmelser över sedlighetsbrotten.

Mycket riktigt, så finner Marie Torstensson i sin granskning av de förundersökningar som gjorts i anslutning till anmälda våldtäkter år 1976 – i hela landet anmäldes 773 våldtäkter – att i närmare en fjärdedel av fallen saknades eller återkallades åtalsangivelsen. Våldtäkt är ett angivelsebrott. Offret skall själv välja om hon vill föra brottet till åtal. Vanligaste orsaker till att anmälan blir återkallad, är att kvinnan anser förundersökningen vara psykiskt påfrestande och orkar inte med fortsatt utredning eller eventuell rättegång (21 %) samt att kvinnan tycker att hon har sig själv att skylla (16 %). Ibland

Det har blivit praxis inom svenskt rättsväsen att ta hänsyn till kvinnans handlande före övergreppet. Bedöms hon ha bjudit ut sig får hon skylla sig själv.

har någon anhörig eller bekant påpekat hennes egen delaktighet i brottet. Men offret görs också skyldig under förundersökningen. Det har blivit praxis inom svenskt rättsväsen att ta hänsyn till kvinnans handlande före övergreppet. Bedöms hon ha bjudit ut sig får hon skylla sig själv. Har offer och gärningsman tidigare haft sexuell förbindelse kan brottet bedömas mildare eller som inget brott alls.

Andra skäl till återkallad anmälan hänger samman med svårigheter med bevisning (12 %). Offer och gärningsman berättar två skilda historier. Kvinnans trovärdighet sätts på spel.

Också polisen utövar en viss påtryckning på offret, tex "du vet väl att han kan få ett långt fängelsestraff". Nio procent av kvinnor uppger att de återtar sin anmälan för att de tycker synd om mannen.

Det var just mot denna ideologiska syn som "kastar skulden på offret" som kvinnoorganisationerna vände sig. Torstensson påpekar helt riktigt att hur än rättsreglerna utformas, kommer betydande svårigheter att kvarstå eftersom grundsynen mot våldtäktsbrott från omgivningen och utredningspersonal ändå länge förblir densamma.

Med tanke på den ökade trovärdighet som spår av misshandel förlämnar kvinnor, konstaterar Gunnar Arrhed i sin kartläggning av brottsituationen vid våldtäkter i Sverige, att risken för att kvinnan blir utsatt för svårt fysiskt våld ökar ju mer motstånd hon gör. Och skadorna ökar hennes trovärdighet vid anmälan av övergreppet. Priset för trovärdighet är högt.

Sexualbrottsutredningen föreslog, som vi redan nämnt, att man vid den rättsliga bedömningen skulle se det som en förmildrande omständighet, om parterna har eller har haft ett sexuell förhållande. Detta framstår som absurt mot bakgrunden, att bland kvinnor med allvarliga fysiska skador är gärningsmannen i de allra flesta fallen en person med vilken kvinnan har eller har haft en sexuell relation.

Kvinnor som våldtas av sina nuvarande eller tidigare äkta män, sambos eller pojkvänner löper den största risken för att bli svårt misshandlade.

Men en våldtäkt inom äktenskap eller ett äktenskapsliknande förhållande bedöms lindrigare. I realiteten betyder detta att en äkta man blir dömd till det mindre grova brottet våldförande. Våldtäkter inom partförhållanden utgjorde 10 procent av samtliga fall i undersökningen. Gemensamt för dem har ofta varit att det behövts en utlösande händelse innan kvinnan har vänt sig till polisen. Det finns skäl att anta att dessa kvinnor utsatts för upprepade övergrepp innan de gjort anmälan.

Längre än så har vi inte kommit från egendomsidén. En gång mannens, och han har för all tid större rätt till besittning än andra män . . .

Vilken omfattning har våldtäkter i Sverige?

Det verkliga antalet våldtäkter överstiger de anmälda, men osäkerheten är stor när det gäller att underbygga en storleksordning. Forskare har på basen av sina undersökningar gjort skattningar mellan att 1 på 5, 1 på 20 upp till 1 på 100 våldtäkter blir anmälda. Det är helt tänkbart att det i Sverige årligen begås några 10000-tal våldtäkter.

Av samtliga dömda år 1976 utgjorde ålderskategorin 21–29 år ca 45 procent. Samma ålderstendens går igen över åren, med vissa undantag. År 1965 utgjorde 18–20-åringarna 39 procent. Sk "uppragningsfall" där parterna träffats på krog eller på diskotek var mindre än 5 procent i 1976 års material. Direkta överfall på kvinnor utgjorde 22 procent. Beträffande offret och gärningsmannens personliga relationer framkom att i vartannat fall var kvinnan och mannen helt obekanta. Den andra hälften delade sig i två ungefär lika stora delar av "närmare bekanta" och "bekanta, men ej närmare bekanta".

Det finns såväl bland forskare som bland allmänheten en tendens att skilja på "verklig våldtäkt" och "det som händer dagligdags", nämligen att män måste övervinna ett visst mått av motstånd från

Det är helt tänkbart att det i Sverige årligen begås några 10000-tal våldtäkter.

Det går inte att skilja män som blivit anmälda för våldtäkt från en kontrollgrupp av män som inte har blivit anmälda för våldtäkt. Männen i de bägge grupperna är förvillande lika varandra.

kvinnors sida. Det sistnämnda är förståeligt mot bakgrunden av hur relationerna mellan könen är beskaffade. Man vill gärna tro att den "verkliga våldtäkten" klart skiljer sig från det andra. Det besvärliga är dock, att våldtäktsmännen enligt flera utländska undersökningar framträder som helt vanliga "normala" män. Visserligen vittnar så gott som alla undersökningar av gärningsmän om att dessa män är påtagligt kvinnofientliga; men ingen har velat beteckna detta som något sjukligt eller abnormt – möjligen som en karaktärsstörning.

Men upptäckten av att de flesta gärningsmän är "normala" män har haft en påtaglig effekt på allmänhetens syn på våldtäkter. Det sexuella övergreppet får prägelse av en mindre förseelse som vem som helst skulle kunna råka ut för. Det är som om våldtäkterna blev mer tolererbara när man vet att det är vanliga hyggliga män som begår dem ... Faktum är att forskning visar, att män som begår våldtäkt är förvillande lika genomsnittsmannen, Medel Svensson eller hur vi nu vill beteckna ordinarie heterosexuella män. Det går inte att skilja män som blivit anmälda för våldtäkt från en kontrollgrupp av män som inte har blivit anmälda för våldtäkt. Männen i de bägge grupperna är förvillande lika varandra.

Denna kunskap rymmer ytterligare en insikt. Nämligen den, att sk "normala heterosexuella män" hyser en avsevärd fientlighet mot kvinnor utan att detta betraktas som avvikande eller anmärkningsvärt. Med andra ord, ett mått av kvinnohat är helt normalt. Lewis och Clark ser rötterna till denna fientlighet i mäns motvilja att tvingas förhandla med kvinnor för att få sexuell tillfredsställelse. Därmed är det inte förvånande om denna fientlighet får sina starkaste utslag bland män i svag förhandlingsposition, dvs män som saknar sociala och ekonomiska resurser att hävda sig med.

I och med att sexuellt förtryck är så allmänt förekommande blir fenomenet bagatelliserat och osynliggjort på nytt. Det som faktiskt utgör kärnan i våldtäktsproblemet blir överslätat till något som man inte kan göra något åt. Man söker konstruera en "fundamental skillnad" eller en "reell våldtäkt" för att komma undan det faktum att förhållandet mellan könen är mer pinsamt än man orkar tillstå.

En 17-årig flicka som blivit våldtagen, är mera klartsynt:

"... jag ser det här ... att man ... Att det är ju bara ett yttre tecken på någonting att man blir våldtagen. För att egentligen blir man ju våldtagen hela tiden på en massa saker. Man blir våldtagen när man går förbi kiosker och ser de här Fibban- och Lektyraffischerna. Och man – ja i förhållande till killar då liksom. Det här med att man måste ställa upp på att ligga med dem. Att man måste ... Ja, jag vet inte, man ska vara på en massa olika sätt och då blir man ju våldtagen fast inte på det här yttre påtagliga sättet."

Klassmönster

Vi har beskrivit hur stånd- och klassintressen förestavat kontroller över sexualiteten. Det har i synnerhet gällt att bevaka kvinnor i högre stånd samt att kompensera deras manliga huvudmän för eventuell sexuell värdeminskning. "Skyddet" för det egna skiktets kvinnor hänvisade de besuttna männen till kvinnor i andra skikt. De hade att skilja på kvinnor man gifte sig med och kvinnor för sexuella förlustelser.

På 1950-talet väckte Kinsey's upptäckt av "ett sexuellt klassamhälle" stort uppseende. Kinsey dokumenterade skillnader i arbetares och medelklassmäns sexuella livscykel, deras sexuella stil och den måttstock varmed de bedömde sexuella handlingar. I Sverige hade Gustav Jonsson som inkallad läkare i början av 1940-talet samlat in material som belyste mäns sexualvanor då och tidigare. Han fann att "studentbeväringar" hade startat sitt sexuella liv senare än andra män, och därmed redan skönjt den skillnad mellan samhällsklasser som Kinsey bekräftade med sitt material.

Rädslan för graviditet förmörkade ännu under 1950-talet samlevnaden i många äktenskap och de ogifta kvinnornas älskog. Sedan preventivmedlen för kvinnor och rätt till abort eliminerat denna rädsla, upphävt tvångsäktenskapen för tonårsflickor, rehabiliterat de ogifta mödrarna, tagit oket av barnsbörder från utslitna mödrar, gett grund för en ny norm om alla barns rätt att födas önskade och sedan man accepterat ungdomssexualiteten var det väl bara att nalkas lustens källor och ta för sig.

Sumpmarker hade blivit dränerade. Det låg inte längre några "ugglor i mossen". Men som i fråga om andra sociala och politiska reformer skulle de största vinsterna tillfalla de grupper som var väl rustade för att ta till vara nya möjligheter.

En trygg uppväxtmiljö, utbildning, psykisk säkerhet, förhoppningar på ett intressant och givande jobb, alternativ att välja mellan – allt sådant gör det lättare att göra sina behov gällande i nya sexuella relationer, att ta sig ur besvikelser, att komma fram till vad man vill och inte vill. De ungas förmåga att utnyttja den nya friheten, att utveckla normer i en allmän förvirring, att bringa reda i mystifierade könsroller bestäms i stor utsträckning av den allmänna livs- och samhällsuppfattningen. Eva Mannheimer preciserar tanken vidare:

"Att vara privilegierad i detta samhälle är detsamma som att ha en nedärvd trygghet och tilltro till sin egen betydelse som såväl individ som samhällsmedlem. Att vara privilegierad är detsamma som att urskilja sig själv som självständig individ och att därur vinna förmågan att planera sitt liv, att kunna ta grepp om sitt liv.

Att vara privilegierad är detsamma som att vilja och kunna ta ansvar för sig själv som individ och samhällelig varelse.

Dessa tre grundläggande kriterier på en privilegierad människa uppfylls hos den vars ekonomiska ställning i samhället givit en självklarhet i förhållande till den materiella överlevnaden samt en självrespekt som bottnar i en icke utbytbar position i det ekonomiska och sociala livet."

De unga kunde inte påräkna mycken hjälp från vuxengenerationen för att orientera sig i ett förändrat samhälle. I den sexualpolitiska kampen hade själva ordet moral fått en dålig klang av trångsynthet och undertryckande. Där dialogen skulle ha

De unga kunde inte påräkna mycken hjälp från vuxengenerationen för att orientera sig i ett förändrat samhälle. I den sexualpolitiska kampen hade själva ordet moral fått en dålig klang av trångsynthet och undertryckande.

ägt rum uppstod i stället ett tomrum av tystnad. Detta utfylldes snabbt av andra intressenter. 1950-talets ökade levnadsstandard gör de unga till en lönsam marknad för underhållnings-, upplevelse- och modeindustrier. I den snabba kommersialiseringen av osäkerheten i livsstilar och värderingar kan man urskilja åtminstone två pregnanta drag, skenbart motsägelsefulla, men komplementära:

- reklamen och masskulturen renodlar och konserverar de gamla könsrollerna
- samtidigt som man öppet exponerar det tidigare tabubelagda. Den nakna kvinnokroppens alla vinklar bjuds ut, lösgjord ur alla sociala sammanhang. Ett aptitligt lustobjekt. En vara för konsumtion.

Så fastnaglas den traditionella relationen mellan könen och den sexuella pseudofrigörelsen. Det är ett omaka par utan framtidsutsikter. Riksdagen antog år 1970 en lag enligt vilken ingen skrift eller bild skall kunna åtalas enbart på grund av sitt sexuella innehåll.

Omgivna av motsägelsefulla budskap, vad vill de svenska ungdomarna veta om sexualitet? Faktamässigt och biologiskt var skolundervisningen bra redan på 1960-talet. Men kan någon tala om vad sex betyder psykologiskt, socialt, globalt och etiskt? Över 80 procent av eleverna i grundskolans årskurs 9 vill ha mer undervisning om samhällsfrågor med anknytning till sexualitet och samlevnad och 70 procent önskar få mera kunskaper om hur normer om sexualiteten skiljer sig mellan olika kulturer.

Kring detta härskar tystnad. Vuxengenerationen vet inte vad den skall säga. Skolmyndigheterna ikläder sig en klädsam pluralism: man eftersträvar balans och neutral presentation och önskar göra rättvisa åt olika uppfattningar. Man skall nog vara täm-

ligen privilegierad för att kunna tillgodogöra sig detta. . .

Liberalism börjar i medelklassen, arbetare är mera konservativa, men mellan två undersökningar över sexuallivet i Sverige börjar arbetarklassen inhämta medelklassens värderingar, men då har medelklassen redan börjat ändra uppfattning. Det handlar då inte om ökad klassutjämning utan om ökat avstånd. (tabell 1 och 2)

Tabell 1

	<i>Andel av befolkningen i åldern 18-60 år som anser att "porr" bör accepteras snarare än motarbetas.</i>	
	1967	1979
Av alla	36 %	44 %
Av alla högutbildade	56	46
män	63	60
kvinnor	48	31
Av alla lågutbildade	29	42
män	37	55
kvinnor	21	31

Kvinnor är mera emot porr än män, och högutbildade kvinnor har blivit mer uttalat kritiska:

Tabell 2

	<i>Andel av befolkningen i åldern 18-60 år som anser att "porr" bör motarbetas.</i>	
	1967	1979
Av alla	46 %	37 %
Av alla högutbildade	29	36
män	24	24
kvinnor	35	49
Av alla lågutbildade	53	38
män	45	31
kvinnor	61	45

Sifo, Sexuallivet i Sverige, februari 1980

Men vad har liberaliseringen av sexualitet inneburit för de "underprivilegierade" som saknar materiell självklarhet och som är hänvisade att söka

stöd för sin självkänsla i gängen? Låt oss se på dem som blir offer för kombinationen av traditionella könsroller och "liberal sexualsyn".

Glädjeflickor, "sexflickor" — för vems glädje och lust?

Gustav Jonsson har gjort en intensiv uppföljning av 94 stockholmsflickor som varit intagna på Skå för 20-30 år sedan. En av orsakerna till intagningen var för 70 procent av flickorna "sexuellt utespring" mot endast 10 procent för pojkarna. Räknar man med de fall, där hänvisning till sexualitet utgjorde huvudsak till intagningen, rörde det sig om 56 procent flickor men inga pojkar. 2/3 av flickorna kom från socialgrupp 3. Endast 1/4 kom ur hem med två samboende föräldrar. I de övriga hemmen fanns all den vanliga sociala belastning som faller flickorna i skolan och följer dem sedan genom livet.

Man skulle nästan önska att flickorna åtminstone hade haft utbyte av sina sexuella erfarenheter. Dessvärre ser det inte så ut i en uppsummering:

Flickorna har haft en tidig pubertet. Första mens i något lägre ålder än flickor i andra undersökningar. 1/3 av flickorna hade inte fått någon upplysning om mens när de fick den första gången jämfört med en av tio vanliga stockholmsflickor.

Den genomsnittliga åldern (medianåldern) vid första samlag är för Skå-flickorna 14,4 år och för två jämförbara grupper var debutåldern 18,4 och 14,8 år.

Enligt gällande lag är den yngsta tillåtna åldern 15 år. Det finns starka inslag av tvång och våld i Skå-flickornas sexuella förhistoria:

Förekomst av tvång vid det första samlaget:

Skå-flickorna 30 %

Vanliga stockholmsflickor 7 %

Av Skå-flickorna svarar bara 5 % att "jag ville det själv" mot att detta varit delmotiv för uppemot hälften av vanliga stockholmsflickor. Flickornas ensamhet och villrådighet efter att de blivit utsatta för övervåld är stor: "vågade inte tala om det för någon", "jag hade ingen att vända mig till". Flickorna var ensamma och maktlösa i vuxenvärlden och i sina hem. Vart skulle de vända sig om inte till gängen av andra tonåringar. Ett tiotal flickor hade sitt

första samlag i rollen som raggjarbrud eller späta.

”Rymma-supaknulla” blev den vanliga formeln för många Skå-flickor. Vart skall hon ta vägen? Rymmer hon från en institution måste hon hålla sig dold. Ett alternativ är att hon försöker få lift med en långtradarchaufför med avlägsen destination. En oskriven lag föreskriver då att chauffören har rätt att ”klippa färdbiljetten” som det heter på fackspråk, dvs samlag, i förarhytten, på lastbilsflaket, ute i skogen intill. Chauffören ställer upp med skjuts, flickan med sitt sköte. Detta är rätt uttryckt, men det är råhet det gäller.

Ute på Skå, på våra ungdomsvårdsskolor för flickor, på alla de ställen där sk sexualflickor tas om hand, känner personalen till denna djungelns lag för rymmarflickor På ungdomsvårdsskolan Rydgården försökte man en period att polisanmäla sådana händelser när flickorna berättade om dem vid återkomsten. Men det försöket rann ut i sanden. Manssamhället ville inte ställa upp.

Jonsson menar, att den sexuella upplevelsen har haft en starkare anknytning till kroppen för Skå-flickorna än för flickor i allmänhet. Skå-flickorna kände motvilja för den fysiska sidan av den kvinnliga könsrollen: mens, underlivshygien, tvättning av behå och trosor. Förekomsten av underlivsbesvär i vuxen ålder måste sedan ha förstärkt deras olust inför den egna kroppen. ”Man har alltså skäl att anta att de sexuella attackerna från pojkar och män drabbat Skå-flickorna med en alldeles särskild hårdhet, inte bara när det skett under tvång och hot utan ock eljest. Tanken att bakom deras sk sexuella lössläpphet skulle ligga stark sexualdrift hos dem framstår därför absurd ...” (Se *tabell 3*)

En inställning, som finns bestyrkt även i andra liknande utfrågningar, återkommer hos Skå-flickorna; många kvinnor känner sig nöjda även om de inte själva känner något – ”bara det är bra för honom”.

Medan 40 procent av vanliga stockholmsflickor vill uppfostra sina barn annorlunda än den fostran de själva fått är motsvarande tal bland undersökta knarkare 70 procent. Bland Skå-flickor är 90 procent negativa till sina mödrars fostran. Så en dag är de fd Skå-flickorna mammor själva. Följande siffror (*tabell 4*) jämför åter två grupper av kvinnor.

Jonsson konstaterar att ”sexflickorna” knappast

Tabell 3 Vad känner de fd Skå-flickorna för sexuallivet 20–30 år senare.

	Fd Skå-flickor på 1970-talet	Vanliga stockholms mammor på 1950-talet
Samlag är motbjudande, äckligt	10–15 % inom båda grupperna	
Känner ingenting eller bara obetydligt;		
ingen utlösning	omkring 40 % i de båda grupperna	
Utlösning ibland eller ofta	40–50 % inom båda grupperna	

Tabell 4

	”Vi har planerat att skaffa oss barn”
Vanliga mammor i Stockholm	80 %
Fd Skå-flickor	20 %
	Barnet är direkt ovälkommet
Vanliga mammor i Stockholm	4 %
Fd Skå-flickor	50 %

någonsin handlat av önskan att leva det ljuva livet. Deras liv har präglats av nöd, inte lust. Deras ”revolt” har blivit påtvingad utifrån. Den saknar inte resonans hos dem själva. Summeringen av deras liv blir en lång lista på barnförtryck och kvinnoförakt:

Hård uppfostran, mycket stryk, litet ömhet, nio av tio tar som vuxna avstånd från den.

Tidig könsmognad men föga eller ingen upplysning tex om menstruationen.

Många tecken på dålig kontakt med föräldrarna, både med modern och fadern (som ofta varit en ”fader som fattas”).

Första samlaget tidigare än vanliga stockholmsflickor (två av tre Skå-flickor före fyllda 15 år).

Första samlaget ofta påtvingat, under tonåren i flera fall som följd av underkastelse under manlig gängmoral.

Väldtäkt i unga år hos ett tiotal.

Könssjukdom (gonorré) hos varandra, ofta redan i tonåren.

Tobak och sprit tidigare än vanligt hos flickor, flera spritmissbrukare i vuxen ålder.

Narkotika i någon form hos en av tre.

Prostitution hos ett tiotal.

Ett 60-tal fött barn, i flertalet fall ej planerade eller ens önskade, många av barnen sedermera omhändertagna enligt barnavårdslagen.

Hos många en problemfylld tid i samband med förlossning och spädbarnsvård.

I vuxen ålder påfallande dålig eller ingen kontakt alls med föräldrar och släkt ("inga rötter").

Det tycks, enligt Jonsson, också förhålla sig så att de organ som samhället inrättat för flickornas skydd, nämligen barnavårdsnämnden eller sociala centralnämnden, av barnen uppfattas som ett mot dem fientligt organ. Sak samma – om inte värre – som polis och domstol. I utredningarna och intygen från många professionella personer återkommer ofta uttryck av typen "sexuell hållningslöshet, utespring, bortvaro över natten, sen hemkomst på kvällen osv". Den psykiska barnvården och de barnpsykiatriska klinikerna säger samma sak i mera lärda termer. Man får ett intryck av att det bakom det hela "döljer sig en generad känsla av att inte riktigt veta vad man vill åstadkomma med sina ord". Det kan vara värt att reflektera över vad "sexualflicka" egentligen står för...

Vi har snuddat vid mäns masturbationsfantasier. Vad drömmer en "sexflicka" om. Jo, hon skulle vilja vara den snälla familjeflickan. Hennes problem är att hon inte klarar den rollen. Hennes sexuella upplevelser är inte tecken på frigjordhet. Hon vill inte alls överträda normer, det är bara så att hennes situation gör normefterlevnaden för svår. Hennes könsrollsuppfattning är konservativ. Hennes idealbilder är närmast småborgerliga. Hemliv och tomtebolycka. Att få vara en aktad och vanlig fru Medel-svensson. Det är vad Jonsson mött även hos några hårt nedgångna f.d. gatuprostituerade.

Män som är "förlorare"

Vilka män är det som lever ut sin sexualitet i våldsmönster? Pleck diskuterar gammaldags och modern maskulinitet. Gammaldags maskulinitet handlar om att hävda sig fysiskt, att vara stark, vältränad och orädd. Den moderna maskuliniteten ställer krav på

andra intellektuella och sociala kvalifikationer. Det visar sig i en undersökning att män som hävdar sig väl i gammaldags maskulinitet i sina ungdomsår, också är bättre anpassade jämfört med mindre maskulina unga män, medan förhållandet blir det omvända senare i vuxenlivet.

Vi vet från Jonsson och Kinsey, att arbetarynglingen är sexuellt vidlyftig och aktiv under sina ungdomsår, medan han sedan blir stabil äkta man. Medelklassmännen hävdar en senare "virilitet", de skaffar sig fler sexuella kontakter i kraft av "intellektualiserad maskulinitet", sin förmåga att manipulera människor och sin kontroll över tillgångar. Den moderna medelklassmannen söker inte efter en auktoritetsroll, utan han saknar heterosexuella relationer för att få intimitet, för att avlasta dagens press och få sina sår omplåstrade.

Clark och Lewis har undersökt 32 kanadensiska män som blivit dömda för våldtäkt samt hämtat information om ytterligare 104 män från deras offer. Gärningsmannen är vit och infödd i landet. Snyggt klädd, kortklippt och välrakad – helt olik stereotypen om den tatuerade, skäggiga och långhåriga typen. I likhet med flera andra undersökningar finner man att majoriteten (62%) tillhör lägre samhällsklass. Uppemot en fjärdedel av gärningsmännen var arbetslösa, lika många var långtradarchaufförer, ca 15 procent betecknas som "arbetare". De häktade gärningsmännen saknar status i samhället. De har varken pengar eller makt. Möjligen drivs de till våldtäkt på grund av att de saknar andra medel för att göra intryck på kvinnor. Det rör sig i viss mån om män som är "förlorare" eller i underläge i konkurrensen i ett manssamhälle, icke minst när det gäller konkurrensen om kvinnor.

Mycket av vad de har företagit sig har varit påtvingat; uppfostran, utbildning och tvånget att försörja sig på ett arbete där man är utbytbar och utan ansikte. Deras egen handlingsfrihet har varit liten. De är inte lyhörda för andras förväntningar. De hör till de män som ser på sitt förhållande till kvinnor i termer av manlig överhöghet. De har rätt att bestämma. Hur kvinnan uppträder påverkar dem föga i den mån de är inställda på att kontakten skall utmynnas i samlag. Ju mer aggressiv och dominerande mannen uppfattar sig själv, desto starkare blir

Gränsen som går mellan kvinnors samtycke och eftergivenhet samt mellan eftergivenhet och underkastelse är svår att dra.

hans motbild av kvinnan som passiv och undergiven. Han blir både inställd på samlag och benägen att tro att våldtäkt endast är en erövring, där man tillgriper den grad av tvång, som motsvarar den särskilda kvinnans kynne och smak. Han kan inte skilja mellan samtycke och underkastelse. För denna typ av män är kvinnan provocerande hur hon än uppträder. Vare sig hon protesterar i ord och handling, så tyder han det så, att "hon gillar det bäst på det sättet". Han kan inte avläsa henne, eftersom han är ur stånd från att utgå från att hon har rätt att bestämma över sig själv. Han har inte själv haft mycket att säga till om.

Det är påfallande, hur män som använder sig av andra former av sexuella påtryckningar, avstår från att jämföra sig själva med våldtäktsmän. Icke att undra på om förvirringen kring vad som är våldtäkt och vad som är erövring är stor, med hänsyn till hur mycken påtvingad sexualitet som förekommer i dagens relationer mellan könen. Gränsen som går mellan kvinnors samtycke och eftergivenhet samt mellan eftergivenhet och underkastelse är svår att dra.

Män är i regel ovilliga att tillstå, att det ligger något otillbörligt i att vilja ha samlag med en ovillig partner eftersom de fruktar, att om ömsesidig sexualitet vore norm för vad som är godtagbara sexuella förhållanden, skulle de förlora många av sina sexuella säkringar. Visst skulle många män föredra samlag med en villig partner, men de vet hur sällan kvinnor lever ut sina egna sexuella begär. Därför uppfyller pornografin många mäns önskedröm om den kåta kvinnan. Clark och Lewis konkluderar, att det är normalt att önska sig samlag med kvinnans samtycke, men å andra sidan är det inte onormalt att vilja ha samlag trots att kvinnan inte är med på noterna.

När är kvinnor lovliga?

Delavsnittet "När är kvinnor lovliga?" samt nästa delavsnitt "Strategier för att slippa be om lov"

avser att balansera varandra; det ena beskriver hur kvinnor upplever inviter från män, det andra ser situationen med mäns ögon.

När är det lämpligt att söka kontakt, att visa sitt intresse för en kvinna? En gång kunde man avläsa kvinnors civilstånd på deras huvudbonader och/eller deras sätt att bära sitt hår. Vänster ringfinger gav besked om kvinnan var upptagen eller ej. De ärbara kvinnorna markerade sin moraliska status med att på en gång dölja och framhäva sina företräden. Signalerna till motsatt kön var diskreta och synnerligen återhållsamma. Något annat skulle ha ruinerat en flickas goda rykte. En fransk författare anger tonen under 1800-talets första hälft:

"Blygsamheten skänker kärleken fantasiens bistånd ...

De små flickorna får mycket tidigt lära sig blygsamhet av sina mödrar, som därvid, man vore frestad att säga, på grund av kåranda, ytterst svartsjukt vaka över dem. Kvinnorna dra nämligen på förhand försorg om den lycka, som deras döttrar skola skänka sin älskade.

För en skygg och vek flicka finns det inte värre pina än medvetandet att i närvaro av en man ha tillåtit sig sådant, som hon tror hon bör rodna för."

Medan äktenskapet i vår tid alltmer blivit en privat angelägenhet, har sexualiteten fått en alltmer ofentlig karaktär. Det har sagts om det moderna samhället att "numera ser även anständiga kvinnor ut som kokotter". Mode och kosmetika understryker sinnlighet och kroppens former. Massmedia och marknadsföring har sexualiserat människor och varor. Att vara "sexig" är något accepterat och eftersträvarsvärt. Den allmänna umgängesstilen har anammat "det erotiska kriget" som ett inslag i samspelet mellan bekanta och obekanta. Man klär sig, rör sig och för sig som om alla personer av annat kön vore potentiella partners. Den erotiska rangen kan avläsas i förmågan att "tända" andra.

Man klär sig, rör sig och för sig som om alla personer av annat kön vore potentiella partners. Den erotiska rangen kan avläsas i förmågan att "tända" andra.

Det är svårt att skilja mellan kontakter och situationer som har eller icke har sexuell innebörd. Detta kan väl ha lett till den paradoxala situationen, att den sexuella friheten har krympt kvinnors valfrihet och rörelsefrihet i vissa avseenden.

Den egna frigiordheten framgår av alla som man "blir tänd på". Har vi därmed blivit öppna och sinnliga? Nej, det är knappast fråga om en fri och avdramatiserad sexualitet, utan något mekaniskt som i själva verket befäster en ytlig egocentrisk averotiserad sexualitet.

Själva sexualiteten blir omvandlad till fasad och föreställning. Det ser skenbart ut som om det erotiska utbudet vore oändligt. Eftersom man i allmänhet är okunnig om hur andra har det, ökas intrycket av att man själv har blivit lurad på det sexualiteten kan ge.

En icke avsedd effekt av förbud som blivit upphävd, är att gränserna för vad som är tillåtet och otillbörligt har suddats ut. Det är svårt att skilja mellan kontakter och situationer som har eller icke har sexuell innebörd. Detta kan väl ha lett till den paradoxala situationen, att den sexuella friheten har krympt kvinnors valfrihet och rörelsefrihet i vissa avseenden.

Kvinnors rörelsefrihet begränsas på tider och platser, där hennes närvaro framkallar mer eller mindre påflugna inviter. När kvinnor beklagar sig för sina manliga vänner att de tycker att det är obehagligt att bli antastade, får de i regel skämtsamma svar av typen "– och jag som skulle bli så jätteglad om någon visade intresse för mig". Många män demonstrerar en avgrund av aningslöshet inför de restriktioner som kvinnor ålägger sig själva för att slippa anonyma påstötningar. Möjligheterna att vistas i den offentliga miljön, att flanera i skymningen, att koppla av på en parkbänk, att njuta av stämningen vid en strand, att bara ströva omkring, att växla några vänliga ord med en främling, att njuta av en måltid på en restaurang, för att inte tala om diskotek och dansrestauranger, begränsas av den minoritet av män som uppfattar "ensamma

kvinnor" som lovliga. Intervjuade kvinnor beskriver denna utsatthet.

– En ensam kvinna är ett lovligt byte i många sammanhang. På gatan på kvällen eller mitt på dagen, på badstranden där uppvaktningen kan variera från handgripligheter, blottning, smackingar och visslingar till ohöjlt stirrande, på bussen, tåget, spårvagnen, överallt där anonymiteten skyddar den aggressiva och utlämnar den antastade.

– Jag brukade gå till en gammal mysig bar efter jobbet och ibland på kvällen. Den ligger inte långt ifrån där jag bor. Om jag gick ensam så var jag tvungen att ta med mig en bok för att få vara ifred. Man måste ha något att syssla med eller se så sur och avvisande ut att man blir ledsen själv.

– Det är så trist att inte kunna gå ut ensam och flanera en kväll . . .

Jag brukar för det mesta tänka att det är väl bara normalt att en kille kommer fram och snackar lite. Men oftast är det inte så enkelt. Jag vet inte hur många trista gräl jag har hamnat i när jag har svarat naturligt och vi börjat prata. Men sen när han har föreslagit att vi skall gå hem till honom eller nåt sånt och jag har tackat nej . . . Då har han blivit arg för att jag har låtit honom ödsla tid på mig.

– Efter ett möte gick vi in på puben för att ta en öl. Vi var tre tjejer. Vi satt och diskuterade helt upptagna av varann när det kom fram en kille och lutade sig över bordet; "Hejsan, vad kan såna här ensamma damer ha för sig då?". Vi sa lugnt att vi satt och diskuterade och gärna ville fortsätta med det om han inte tog illa upp. Men han gav sig inte med det utan hängde kvar och la sig i. Vi sa då att vi helst ville prata utan honom och då fick vi ju höra vad vi gick för, hur fula vi var egentligen vid närmare påseende . . .

På vissa gator får lovligheten en nära nog legitim prägel:

"... det hela går ut på att få kontakt med flickor för samvaro av mer eller mindre intim sexuell natur och att detta är så välbekant bland de flickor som uppehåller sig på trottoarerna utmed den sk raggarsvängen att den som går in i en raggabil måste antas vara införstådd med att den sålunda inledda samvaron kan leda till samlag eller andra sexuella handlingar . . ."

Då har naturligtvis kvinnor som råkar illa ut "sig själva att skylla". Så är det sista citatet också hämtat ur den tilltalades försvar i ett våldtäktsmål. Nu är alla gator inte lika "inkörda" i det allmänna medvetandet som stråk för sexuella avsikter. Men Tage Danielsson fångar kvinnors fredlöshet i offentliga miljöer mycket träffsäkert i uttrycket: "En kvinna som går på gatan – går på gatan."

Det är anmärkningsvärt hur snabbt "kvinnors sexuella frigörelse" fick en innebörd, hur det utvecklades en norm som föreskrev att en kvinna bör vara villig om hon inte vill bli stämplad som oresonlig, nyckfull, frigid eller puritansk person eller anklagad för att utöva utpressning eller för att såra mannen. Och kvinnor har svårt för att värja sig. Följande svarsfördelning på en enkät på "samlevnadsproblem", som vi lät 112 studerande kvinnor besvara, ger en antydning om det tryck kvinnor kan uppleva (se tabell 5).

Tabell 5. "Samlevnadsproblem"

	Instämmer	Tvekar	Nej
– Jag har varit i situationer där jag mer eller mindre blivit påtvingad samlag	22	6	35
– Man kan nästan säga att jag har varit med om våldtäkt	12	5	47
Men motsägelsefullheten i kvinnors hållning lyser emot en ur nästa instämmande svar:			
– Jag tycker om när en man övervinner mitt motstånd	11	15	81

Kvinnor synes ibland mera måna om mannens självkänsla än sin egen. En intervjuad kvinna berättar:

"Det hade blivit sista dans och plötsligt var det bara en kille och jag kvar. Han var mycket yngre än jag och jag kände mig urfånig. Tänkte att OK, jag får väl göra det bästa möjliga av det och dansa sista dansen med honom då. Men han missförstod och dansade tättare och tättare. Jag var inte ett dugg tänd och försökte smita när dansen var slut. Men han höll mig kvar. Jag blev inte av med honom – så gick vi en promenad. Jag tänkte att sen skall det väl räcka. Men inte.

Han kastade sig över mig och till slut tänkte jag att vi får väl gå upp på rummet då, vi bodde på hotell då, för att få det undanstökat så fort som möjligt. Jag kände mig liksom skyldig eftersom jag hade dansat med honom."

Även om många kvinnor är självständiga nog för att säga nej så gör de det inte utan skuldkänslor, menar Bresky. Detta är det paradoxala och begränsande i kvinnors gradvisa frigörelse. Kvinnor vet mycket väl vad som förväntas av dem, vad de borde känna och vilja. De hamnar i inre motsättningar och skuldkänslor.

De flesta kvinnor, som söker hjälp för sexuella problem, uppger att de känner olust, att de inte vill ha samlag eller inte kan känna tillfredsställelse. Män uppger mera sällan olust utan i stället att de inte är nog potentia. Det är vanligt, enligt sexualrådgivare, att kvinnor uppger att de har samlag bara för husfredens skull. Och att de sällan berättar om sin olust för sina män. De vill eller vågar inte tala om den utan försöker i stället inrätta samlivet så att det blir så få tillfällen till samlag som möjligt. Många av kvinnorna söker rådgivarens hjälp för mannens skull och inte för sin egen:

"Jag tycker det är svårt att avvisa min kille när han vill ha samlag. Det har hänt att jag har sagt nej, men oftast tycker jag att jag kan ställa upp för hans skull. Och om jag säger nej, så säger han bara att jag inte tycker om honom. Eller också så frågar han om jag har träffat nån annan och så blir det ett jädrans tjatande."

Och när man väl har ställt upp så gäller det att hålla den kärleksfulla masken:

"Ibland frågar killarna om det var skönt och då säger jag alltid ja. Så dom inte blir besvikna. Men det är inte så ofta som jag tycker att det är skönt. Men det är inte värt att de får för sig att de är dåliga älskare."

Författarinnan Anja Meulenbelt beskriver kvinnans dilemma så här:

"Vi måste väl vänja oss vid varandra, tänker jag i början då jag ännu känner så mycket för honom att jag inte bryr mig så mycket om att jag inte får ut något av samlagen. Jag gör det för hans skull

och det ger mig en sorts tillfredsställelse. Men det blir allt svårare att prata om det sedan mönstret en gång har fastlagts, allt svårare att bekänna att det inte har funkat på hela den här tiden."

De unga kvinnor, som läste vid universitetet i slutet av 1970-talet, skiljer sig förvisso från de "sexflickor" från 1950-talet som Gustav Jonson följt upp, men skuggan av en gammal kvinnoroll skymtar bakom svaret på vårt frågeformulär (tabell 6)

Tabell 6

	Instämmer	Tvekar	Nej
- Jag tycker att det är svårt att tala om hur man vill ha det sexuellt	24	30	55
- Jag vill inte att han skall bli sårad, att han inte kan	33	24	47
- Jag är rädd för att verka krävande	21	25	58
- Hetsen efter orgasmer gör att jag hellre låtsas än visar att jag inte får orgasm	7	15	86
- Jag vill inte att han skall känna sig misslyckad	31	18	49
- Om jag inte låtsas så får vi hålla på i evighet och så roligt är det inte	8	9	77
- Jag vill inte få höra att jag är frigid	22	10	58
- Det är svårt med samlevnad eftersom män så sällan vill prata om hur man har det i förhållandet.	23	18	62

Vad handlar det mönster om som vi skymtar hos en minoritet hos kvinnorna? Är det fråga om kvinnlig underkastelse, moderlig generositet eller "den gäva till modern" som får kvinnor att avstå från sin egen lust till förmån för en ställföreträdande sexualitet?

De sexuella handlingarna måste ses i förbindelse med de sociala normer som gäller för vardera könet. I dagens "frigidjord" samhälle bemödar sig kvinnor och män om att vara sexuellt duktiga. Denna ambition att vara duktig, framgångsrik och lyckad ger

I samhällen, där mycket går ut på konkurrens, dras även sexualiteten in i ett fält av ständig tävlan.

sexualiteten en prägel av prestation. Hos män tar sig denna duktighet uttryck i självhävdande försök att visa vad man går för och hos kvinnor i en ställföreträdande strävan att bistå andra till framgång och duktighet. Den ställföreträdande hållningen värdesätter i första hand själva *förhållandet*, den sociala relationen, medan den självhävdande hållningen sätter genomförandet av den sexuella uppgiften i centrum. En person som hämtar tillfredsställelsen ur att andra lyckas kan känna genuin glädje över att det går för den andra. Hon/han sätter sin partners tillfredsställelse före sin egen. För den starkt uppgifts- eller utlösningfixerade sexualiteten blir förhållandet ett medel för att ha tillgång till sexuell tillfredsställelse. För personen med den ställföreträdande hållningen blir sexualiteten närmast ett medel att vidmakthålla och utveckla ett förhållande, en gemenskap mellan två människor.

I samhällen, där mycket går ut på konkurrens, dras även sexualiteten in i ett fält av ständig tävlan. Man visar sin oemotståndlighet genom att slå ut rivaler man väljer för sin tävlan. För sådana test duger endast personer som redan har en "lycklig förbindelse" med en annan man eller kvinna. Denna "erövring" går ju ut på att visa vem som vinner, vem som är bäst, vackrast, mest åtråvärd. I den mån människor söker sig självkänsla genom "partnerrov" ökas allas sårbarhet i det erotiska kriget.

Hoppet om kärleken och fruktan för ett nederlag är primära och driftsmässiga motiv, som marknadsföringen sedan spelar på. Reklamen försöker få oss att köpa varor med vars hjälp vi kan behålla vår partner, få tag i en bättre, bli kvitt våra lukter och föra fram våra erotiska prestationer, vilka döljer vår hunger efter något helt annat.

Vad vållar assymmetrin i kvinnors och mäns sexuella behov?

Vi har manat fram en bild av påflugna och sexualfixerade män samt "snälla" och besvikna kvinnor. Vi

vet inte hur vanlig en sådan konstellation är, men vi vågar påstå att den förekommer ofta nog för att ge upphov till omfattande sociala problem kring sexualiteten. Man får intryck av att det råder en stor asymmetri mellan kvinnors och mäns sexuella behov. Män är bara ute efter en sak, kvinnor trängs till eftergifter. Båda könen utnyttjar varandra för sina syften. Antagonismen mellan könen ter sig större än vi är benägna att medge i vår upplysta jämställdhetsanda. Män lever ut sin kvinnofientlighet i våld. Kvinnors undertryckta vrede kväver deras lust. Dessa antaganden är så avslöjande, att man helst ville komma undan med hänvisning till biologiska olikheter. Men vi har tidigare konsekvent hävdad att människans drifter är obestämda och formbara. Alltså måste vi försöka förklara assymetrien i de sexuella behoven genom att granska assymetrier i de könsens socialt påförda roller.

Vi får då gå tillbaka till barndomen och den tidiga ordlösa inläringen av könets betydelse. Vi får söka förklaringar i kvinnors och mäns biografi, de sexuella upplevelser och erfarenheter som har påverkat dem. Och vi tvingas beakta de "strukturella skillnader" som ligger i arbets- och maktfördelningen mellan könen. Nedan följer en punktvis uppställning av sammanhang, i vilka drifter blir socialt kanaliserade, ges social innebörd eller får sociala konsekvenser.

1. Under den erotiska socialisationen i barndomen bekräftar fäder sällan sina döttrar med en kärlek som omfattar hennes person. Fäder och döttrar är ofta psykiskt och fysiskt främmande för varandra. Manskroppen har sällan inneburit en upplevelse av ömhet, trygghet och sinnlighet – inte heller har flickan då haft något att avgränsa sig själv i förhållande till, med tanke på att "pappa är mammas man". I stället lägger relationen till fadern grunden för ett idealiserat främlingskap till mannen, till de dagdrömsmän som går igen i text novelltidningarnas mansbilder. Drömmar som är dömda att kollidera med verkligheten.
2. I den mån flickan inte lyckats återhämta sig ur denna kollision, dvs från mötet med mäns "stumhet" och mekaniska sexualitet som reducerar henne till könsobjekt, så tappar hennes

drift fästet i hennes personlighet. Stora delar av henne kommer även i fortsättningen att vara obesvarade av mannen. Hon suddas ut av att inte bli sedd och bekräftad.

3. Kvinnor och män drar gränsen mellan sig själva och andra på olika sätt. "Det feminina har mindre uttryckta inre relationer och ett mindre segmenterat jag. Kvinnor växer upp i medvetande om att de hör samman med andra människor. De upplever sig själva och sina gränser mer genomträngliga och mindre slutna." Kvinnors öppna relationer ger dem flera alternativ för att leva ut sin sinnlighet, intimitet och känslor:
 - kvinnors närhet till barn kan vara rik på hud, beröring, spontanitet och gensvar. Mäns yttre maktresurser gör dem betydligt överskattade när det gäller sinnlig glädje kvinnor kan få ut av barn.
 - Traditionella kvinnoyrken i vård och fostran ger utlopp för behov som män söker i förhållande till kvinnor – allt från omtanke och inlevelse till behov av att kränka och kontrollera andra.
 - Den ställföreträdande sexuella rollen driver kvinnorna till att ta hand om "mäns rädslor" och hon kommer att avstå från sin egen sexualitet.
4. Av historiska skäl, på grund av att män svarat för "världsförklaringarna", har även sexualiteten blivit definierad ur ett manligt perspektiv utan att kvinnor haft någon talan. Även den sexuella "frigörelsen" förde dem över en stereotyp manlig definition av friheten på kvinnorna, så att frihet innebar tillgänglighet. Men många kamratflickor som ställde upp för "vänskaps skull" fick smärtamt uppleva att det fanns föga av vänskap att bygga på – och ofta inte ens något som var värt att kallas kamratskap.

En del kvinnor som tagit skada av sina erotiska erfarenheter drar sig ur det grymma krig vi skildrat. De är trötta på att bli utnyttjade, trötta på all förställning, trötta på att bli hänvisade till rollen som "den andra kvinnan", trötta på halvhjärtade partners, trötta på att vara förlorarna och de förnekade i det spel där andra bekräftar sig själva. Det faktum att kvinnan är mer ogarderad, mera genomtränglig, gör att när hon väl släppt in honom i både fysisk och psykisk mening, kan han vandalisera hennes inre miljö. Hans hårdhet,

”den förstelnade rädslan”, våld och misshandel stänger igen driftlivets dörrar för henne.

5. Hon och han har inte samma motiv för att klara samlaget. Hans prestationsorientering har klara sexuella kriterier: erektion, ejakulation, frekvenser och antal partners. Hon varken kan eller är benägen att lura sig själv med sådana enkla räknestycken. Vill hon vara duktig, så räcker det långt med att väcka mäns åtrå. Det är sexigheten som räknas.
6. Det har i vissa avseenden varit lättare för män att gifta sig av kärlek än för kvinnor. Män skapar själva sin sociala ställning och sin ekonomi. De tar initiativ till uppvaktning. Däremot har det varit mer nödvändigt för kvinnor att ta hänsyn till de ekonomiska och sociala konsekvenserna av sitt val av man och far till sina barn. Paradoxalt nog har män kunnat gå in för kärleksäktenskap, medan kvinnor i högre grad drivits att kompromissa med sina känslor och andra hänsyn.
7. Den strukturella asymmetrin har också funnits i kvinnors ekonomiska beroende av män, deras hänvisning till en privat isolerad livssfär, den dubbla arbetsbördan och huvudansvaret för barnen.
8. Asymmetrin i det sexuella åldrandet skapar en skenbar brist på kvinnor. Män i alla åldrar tävlar om de unga oerfarna kvinnornas gunst. Den äldre kvinnan blir utdefinierad. Varför? Är det för att hon påminner om mamma? Eller om åldrandet och döden? Vet hon för mycket? Har hon genomskådat spelet?

Att hon ter sig mindre attraktiv – kan det bero på diskrimineringen av henne? att hon fått passa upp andra och därför har försummat sig själv? Att hon är märkt av isolering? Hur som helst, äldre kvinnors sexuella behov blir negligerade och förlöjligade.

Som kollektiv betraktade har männen egentligen inte råd med denna åldersexklusivitet. Ensamstående utslagna lite äldre män med spritproblem utgör ”pojkar på glid” i vårt samhälle. Hur många av dem är offer bla för sina egna könsfördomar?

Så långt om hur deformationer av sexualiteten förmedlas via den socialt påförda könsrollen. Vi skall

.....
Nödvändigheten att behöva be kvinnor om lov känns förnedrande och därför blir också kvinnor rituellt förnedrade i sin frånvaro.
.....

nu övergå till att se vad det betyder för män att behöva be om lov, söka samtycke, tigga, prestera och jaga efter sexuell tillfredsställelse.

Strategier för att slippa be om lov

Sett med mäns ögon är kvinnlig sexualitet en eftertraktad vara som kvinnor förfogar över. Kvinnor framstår som lagerhållare och ogina utdelare av en eftersökt dyrgrip. Män måste ständigt övertala, snärja, förhandla och betala ett pris för vad de vill ha. Mycket kvinnohat bottnar i detta. Män tycker givetvis illa om kvinnor för att kvinnor är ovilliga att ge män tillträde till något som de har och som männen önskar och borde ha all rätt till. Kvinnans främlingskap till sin egen sexualitet, mannens motvilja mot att tvingas ”meritera sig” för att få sexuell tillfredsställelse, den ojämlika förhandlingssituationen, i vilken man byter ut sexualitet mot säkerhet, alla dessa förvanskningar av mänskliga och sexuella möjligheter leder med nödvändighet till att många kontakter mellan kvinnor och män får en framtvingad karaktär. Kvinnor måste förhandla om sin sexualitet och män har att komma med sina bud.

Nödvändigheten att behöva be kvinnor om lov känns förnedrande och därför blir också kvinnor rituellt förnedrade i sin frånvaro. Folklivsforskaren Billy Ehn beskriver sexjargongen på en fabrik med manlig arbetskraft. I större sällskap blev samtals-tonen gärna obscen:

”Sex var ett dominerande samtalsämne som inte hämmades av prydhed. ’Alla brudar är horor’ kunde det låta. ’Hål som hål, sa gruvarbetaren’ var ett talesätt. ’Fy fan vad här luktar fitta’ var ett annat. Kvinnan omnämndes enligt känt mönster som antingen ’raffig brutta’ eller ’ful käring’.

... Men för den som lyssnade noga fick den nyansfattiga mansjargongen en djupare mening. Egentligen uttryckte den inte bara kvinnoförakt. Jargongen handlade också om en av det manliga livets konflikter, den mellan kvinnobehov och

kvinnoförakt. På ett skenbart ytligt sätt berördes spänningen mellan att behöva det man föraktade och förakta det man behövde. Det talades om att känna åtrå och äckel på en och samma gång. Kvinnoskötet framställdes som både lockande och fränstötande. 'Fitta' var ett skällsord, men också det lustfyllda målet."

Det bör tilläggas, att även om mäns förhållande till kvinnor kännetecknas av dubbelhet observerar Ehn kontrasten mellan hur män handlar och vad de öser ur sig. Även den råaste mansgrisjargong kunde förenas med respekt. Kvinnoförakt i ord behöver inte gå över i handling. Män som i vissa situationer verkar vara reaktionära kvinnofiender, kan i andra uppträda jämbördigt.

Ann-Katrin och Bo Eneroth har kartlagt 65 svenska mäns sexuella vanor med hjälp av intervjuer och enkäter. Huvudtemat i deras bok speglar mäns problem med att bli avvisade av kvinnor.

De allra flesta män menar att kärlek och sex hör ihop (61 av 65). Kärlek är en kvalitet som höjer sexualitetens värde. Dessutom är sexualiteten en viktig kvalitet hos kärleken. Problemet för männen är att förena de motverkande tendenser som finns mellan sex och kärlek. När en man älskar en kvinna vill han i regel hålla sig till henne sexuellt. Hans sexualitet blir begränsad till vad hon ställer upp på. Därmed lever hans lust på hennes nåder. Om han är alltför sexuellt påstridig gentemot henne, riskerar han att hon uppfattar honom kärlekslös och drar undan sin kärlek.

Män och kvinnor kan uppleva sin gemensamma sexualitet mycket olika, framgår ur ett par berättelser ur våra egna intervjuer:

"Sen träffade jag en tjej som jag var tillsammans med i fyra år. Och i henne var jag verkligen kär. Till skillnad från andra jävligt avancerade samlag så var det fumligt men ändå väldigt äkta. Och så en gång när vi hade varit tillsammans ett halvår så flyttade jag över till en etta och under en helg så gick vi där och målade nakna och älskande varannan timme. Jag hade köpt en back öl. Det var på något sätt 'grejen' för mig. Jag hade aldrig varit med om det att sexualiteten är en del av en trygghet, att ens kropp och hennes kropp inte var något att skämmas för. Det var enormt!

Sedan, ett halvår senare, en gång när det var snett mellan oss, diskuterade vi någonting och så

sade jag: 'Varför kan det inte vara som då, den gången, den helgen? Och så sa hon: 'Den gången, det var det vidrigaste jag varit med om.' Jag fick bita ihop tänderna för att stå ut."

Det kan också vara svårt att avläsa den andra:

"... vi satt och läste och så skulle vi gå och lägga oss. Så satt hon och ville att jag skulle komma och krama henne, klä av henne och smeka henne. Men jag hade kanske inte uppfattat det och gick och borstade tänderna i stället. Varpå hon gick och la sig och tryckte sig mot väggen och när jag kom och skulle kramas ... Nej!

Och ibland kunde det vara tvärtom ... att jag satt där och jag var jättefylld av ömhet och gick och kramade henne. Då var jag 'rå' och 'vulgär'. Då skulle jag egentligen ha gått och borstat tänderna. Och jag visste ju aldrig de här grejerna för hon sa aldrig det. Utan hon satt där och ville att 'så ska det vara'. Men om jag inte var som hon ville, så la hon ihop benen och vände ryggen till. Jag tyckte att hon använde sig av sin sexualitet som ett vapen för att få mig att bli den hon ville."

Enligt Eneroths spelar sexualiteten en stor roll i 7 av 10 mäns liv. Ungefär 6 män av 10 tar illa vid sig av att bli avvisade. Män känner sig besvikna och tom skamsna. Det känns "jävligt" och "taskigt". En del känner vemod och sorg. Nästan 5 av 10 män tycker att det är så jobbigt att bli avvisade, att de ibland avstår från att ta initiativ till samlag av rädsla för att få nobben. Känslomässigt upplever de att de blivit ratade, att de inte duger, att de är mindervärdiga, de känner sig övergivna.

Eneroths skriver om de besvikna:

"Det är samma känsla som när man hungrig störtar in på stans enda restaurang och upptäcker att den är stängd ..."

och om situationen för dem som känner skam:

"...man blottar sitt sexuella intresse. Man fläker upp sitt begär inför ögonen på en kvinna, och om hon nobbar står man där med sin avklädda lusta. Det är som om man slitit av sig byxorna och ens själs älskade i stället sätter på sig kappan, tittar lite overseende och säger att hon avstår."

Med Fromm's ord skulle vi kunna tolka den existentiella otrygghet som aktualiseras när vi blir avvisade på det känslomässiga och/eller driftsmässiga planet ungefär så här:

”Från födelsen upplever vi att vi är skilda från varann. Vi är ensamma varelser i världen. Vi har en existens redan före födelsen inneslutna av moderns livsmöder. Som foster har vi redan registrerat ljud och syner – men detta har vi gjort som en del av någon annan, omslutna av värme och automatisk fysiologisk tillfredsställelse. Denna trygghet upphör abrupt och kanske smärtsamt vid födelsen. Vår första och ständiga strävan blir därefter att återfinna tryggheten. I den strävan kan vi välja två fundamentalt skilda vägar. Vi kan försöka återgå till beroenderelationen till modern. Men då den inte längre är möjlig kanske vi söker tillhörighet i andra beroenden. Det blir en improduktiv trygghet, eftersom vi underordnar oss andra på andras villkor. Det finns en annan väg, som går ut på att lära sig leva i otryggheten och finna gemenskap i jämlika relationer, där alla tar ansvar.”

Vi kunde också travestera några rader från avsnittet om ”Den erotiska socialisationen”:

”Männen tvingas åter genomlida den smärtsamma insikten att kvinnan är en egen varelse. Hon blev ingalunda skapad enbart för mannens skull. Hon har egna önskningar och intressen. Denna insikt ger upphov till rädsla, konflikter och kärlekshat.”

Det hör till mansrollens tragik, att mannen redan tidigt som pojke blev avvisad från beroenderelationen till modern och mycket av allt det kvinnor stod för – och att det patriarkaliska arvet därtill berövade honom stödet från en jämlik relation till kvinnor.

Till det mörka manliga ångestmönstret tillfogar Eneroths en förteckning över tolv olika typer av ångest som män hyser till sexualiteten:

1. Oron för att bli avvisad vid ett sexuellt initiativ.
2. Skammen för att vilja ha samlag för ofta och för att föredra vissa samlagsställningar.
3. Oron för att man är till besvär för andra, att hon bara ställer upp för att vara hygglig.

Under loppet av sin livscykel söker män organisera sitt sexualliv på ett sådant sätt, att de slipper att bli avvisade.

4. Oron för att prestera dåligt.
5. Oron för impotens.
6. Oron för för tidig sädesavgång.
7. Oron för att bli impotent under samlaget, trots att man fått stånd till en början.
8. Oron för att inte kunna få orgasm.
9. Oron för att få en ”dålig” orgasm.
10. Oron för att inte kunna ”ge” partnern en orgasm.
11. Oron för att inte veta om partnern fått orgasm eller inte, dvs oron för när man skall ”sluta” samlaget.
12. Oron för att partnern skall låtsas sin orgasm.

Så gott som samtliga av de män som deltog i undersökningen hade någon av dessa ångestar, många hade flera. Vi menar, att även många av dessa prestationsångestar av ”teknisk” karaktär har sin resonansbotten i en större existentiell otrygghet.

Under loppet av sin livscykel söker män organisera sitt sexualliv på ett sådant sätt, att de slipper att bli avvisade.

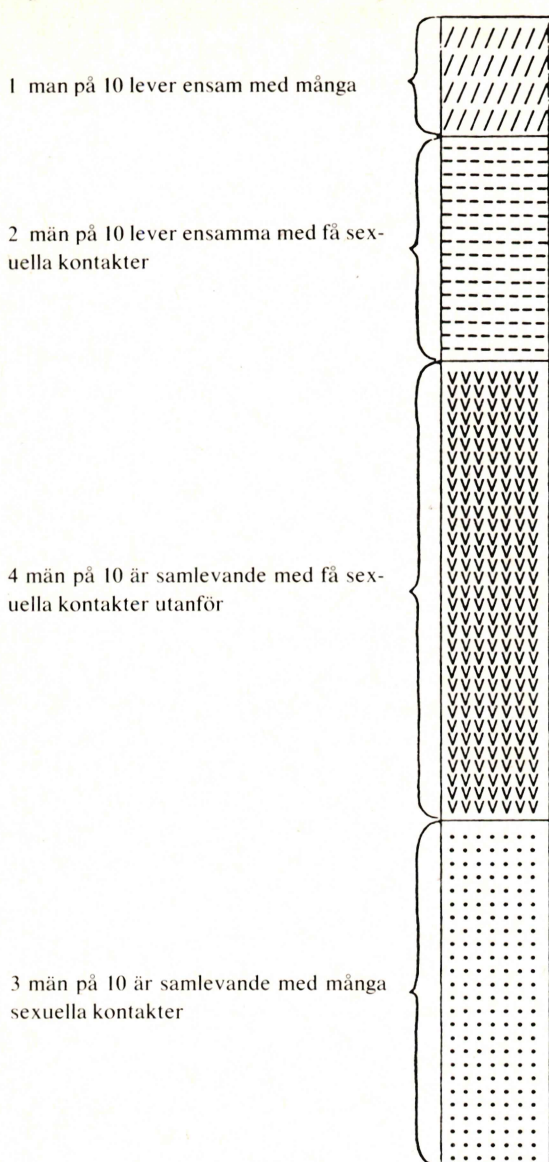
De 65 männen i Eneroths undersökning fördelar sig på följande typer av sexuella lösningar, (se figur 1) med undantag för de yngsta männen är det fråga om hur män successivt valt att organisera sitt sexualliv

Män kan alltså förhålla sig till risken av att bli avvisade genom

- att hålla sig borta från kvinnor
- att hålla sig till en fast kvinna eller
- att hålla sig med flera kvinnor, efter varandra eller parallellt.

Man kan organisera sexualiteten så att man sprider den över flera former av utlösningar, söker andra utlopp för sin energi eller garderar sig med flera kvinnor. Eller som en intervjuad köpare uttryckte saken:

Figur 1

Han koncentrerar sitt sexuella intresse till avgränsade tidsperioder, t ex veckoslut och helger.

- a) Han har sitt sexualliv kring onanin.
- b) Han går upp i arbete och fritidsaktiviteter, sporadisk onani.

- a) Schemalagd säker sex i fast förhållande.
- b) Går upp i arbete och fritidsaktiviteter, "river av sig klådan" ibland (=onanerar).
- c) Har lyckats avdramatisera avvisandet.

- a) Har en "ordinarie" partner, men är notoriskt otrogen.
- b) Samlever med en i taget, men "fladdrar" snart vidare till nästa.

"En prostituerad då och då och lite onani mitt emellan och så familjedagar."

Och han förklarar sig vidare:

"Nu skall du veta, jag är alltså gift. Gift med en underbar liten människa som är hur rar, gullig och god som helst på alla tänkbara sätt. Men hon har, efter vad jag förstår ett mindre sexuellt behov än vad jag har. Och jag vill inte tvinga på henne ett samlag som hon inte känner för. Jag tycker det är jävligt fel och därför gör jag inte

det. Och då smyger jag i stället iväg, och hittar någon som kan hjälpa mig ur det här dilemma...

Men sen ligger det lite snett här i tiden också. Det är våra arbetstider. Jag kommer alltså hem väldigt sent. Då sover min fru. Då kan jag inte väcka henne bara för att ... Om hon nu sover och vill sova så tycker jag det är jädra onödigt att väcka henne bara för att få tillfredsställa mig ... Men om jag då tar bilen och träffar en flicka och tar en snabbis, då får jag ju mitt behov tillfreds-

ställt. Och den där flickan får sin hundralapp eller vad det är för någonting.

...det är ju en annan upplevelse med en annan kvinna. Och det gör det ju lite intressant, lite spännande. Hur ska nu denna dam reagera? Och hur kommer jag att reagera? Nyfikenhet ... Ja, det är alltså en råare sexualitet. Så till vida att jag inte behöver vara artig och belevad. Det behöver jag i och för sig inte vara hemma heller. Men här är det lite mera rakt på sak. Jag tycker inte illa om det.

...Jag tror inte att hon misstänker någonting. Men jag har sagt åt henne, att du måste förstå, att jag är gift med dig såsom person. Med hela dig, inte bara det som finns under naveln. Det är inte det jag är gift med. Och det har hon på något sätt förstått."

Behöver det sägas, att blotta tanken att hans fru skulle ta sig några sexuella friheter är djupt hotande för denne köpare. Han tillstår årligt:

"Ja, jag är fullständigt medveten om det. Jag har en kolossal dubbelmoral ... I botten ligger nog rädslan, fan, tänk om hon hittar någon som har större apparat än jag."

De flesta män i Eneroths studie uppger att de inte har några särskilda känslor för sin penis. Några män är rätt skeptiskt inställda till sitt könsorgan och varannan uppger, att han *inte* är stolt över sin penis. Bara 4 av 10 män tror att kvinnor upplever deras penis på ett positivt sätt. Detta talar inte för "någon speciellt stor kroppslig självkänsla" även om få har en utpräglad svag sådan. Jämfört med idealbilden (vems idealbild?) om den vältränade sexualatleten känner sig nästan alla män rätt risiga i kroppen.

Något mer än 6 män av 10 har varit otrogna någon gång i sitt liv. Även om bara 2 av 10 valt att organisera sitt sexualliv runt otrohet, så är ändå nästan 3 av 10 män otrogna någon gång.

Eneroths anger tre gupper av skäl till otrohet:

- Sexuell spänning och variation. Detta argument ingick starkt i 1960-talets frigjorda budskap.
- Behov av kärlek i känslofattiga äktenskap, oförlöst behov av värme och intimitet.
- Aggression och hämndbehov mot partner.

.....
Det ligger en plågsam spänning mellan männens kollektiva makt över det offentliga livet och den enskilda mannens vanmakt i sina mest personliga relationer.
.....

Eneroths poängterar att otrohetens karaktär blir en konsekvens av det sätt varpå mannen organiserat sitt sexualliv. Män som inte investerat helhjärtat i sina ordinarie relationer har inte heller lyckats uppnå ett förhållande som bär inom sig förändringens och förnyelsens dynamik. Det ligger i männens gaderingar en tendens att följa principen om minsta intresse i den gemensamma sexualiteten . . Det ger kanske en känsla av kontroll.

En överväldigande majoritet av svenskar är för trohetskrav inom fasta förbindelser, även om en viss uppluckring har ägt rum sedan 1967 (tabell 7)

Tabell 7 Trohetskrav

	Procent som ansett att trohet inom äktenskapet är	
	absolut nödvändigt:	
	1967	1979
Män 18-60 år	87 %	77 %
Kvinnor 18-60 år	91 %	82 %

Det ligger en plågsam spänning mellan männens kollektiva makt över det offentliga livet och den enskilda mannens vanmakt i sina mest personliga relationer. Han bad inte själv om denna övermakt, när han som litet barn förvisades från den halva verklighet som var kvinnornas - och inte var det hans fel att de vuxna männen inte befattade sig med honom. Det är samma samhälle som senare statuerar exempel på enskilda våldtäktsmän som levt ut den patriarkaliska sexualorganisationens yttersta konsekvenser:

"Det var den stora sökningen dom läste upp i rättssalen. Jag fatta i alla fall inte vad som menas med det. Det är ju så jävla ... deras snack, som dom snackar! Vi pratar ju inte samma språk, jag och dom va? Dom har ju sina facktermer hela

tiden. Där står abnorm och latent och alltihop sånt där. Dom krånglar ihop en massa ord så där, va. Så när jag hörde det, när dom läste upp det nu i torsdags i rättegången. Jag blev fan mig chockad. Först då fatta jag innebörden av det. Vad det var frågan om. Jag var ju en idiot. En riktig idiot skulle jag vara. Vet du, en galning, som är farlig för annans säkerhet och annans egendom.

... Så nu fattar jag vad fan dom har gjort mig till eller vad jag har gjort mig till. Det är ju i alla fall jag som har gjort mig det här ... jag skulle behöva all hjälp jag kan få."

REFERENSER

1. Clark, Lorrene o Lewis, Debra: Rape: The price of the coercive sexuality. (The women press, Toronto 1977).
2. Persson, Leif G W: Våldtagen – en kriminologisk kartläggning av våldtäktsbrottet. (Stencil för sexualbrottskommittén i maj 1980).
3. Torstensson, Marie: Våldtäktsbrottet – en beskrivning av den rättsliga handläggningen. (Stencil till sexualbrottskommittén oktober 1979).
4. Arrhed, Gunnar: Våldtäktsbrottet – en kartläggning av brottssituationen. (Stencil till sexualbrottskommittén, september 1979).
5. Pascal, G R o Herzberg, F J: The Detection of Deviant Sexual Practice from Performance on the Rorschach Test. (Journal of Projective technique, 16, 1952).
6. Statens Offentliga Utredningar, SOU 1969:8 Sexualkunskapen på grundskolans högstadium, I Elevenkät.
7. Statens Offentliga Utredningar, SOU 1969:2 Om sexuallivet i Sverige.
8. Sifo, Sexuallivet i Sverige, februari 1980.
9. Jonsson, Gustav: Flickor på glid – en studie i kvinnoförakt. (Tidens förlag 1980).
10. Pleck, Joseph H: The Male Sex Role: Definitions, Problems and Sources of Change. (Journal of Social Issues, vol 32, nr 6, 1976).
11. Mussen, P H: Long-term consequences of masculinity of interests in adolescence. (Journal of consulting Psychology, 1962/26).
12. Stendhal: Om Kärleken. (Söderströms & Co Förlagsaktiebolag, Helsingfors, 1947).
13. Bresky, Lillemor: Romantisk kärlek, sex och kvinnoförtryck, och Sexuella problem. (Underlagsmaterial för prostitutionsutredningen och sexualbrottskommittén, januari 1979 resp 1978) samt "Kön eller personlighet?"*)
- *) Identitetsupplevelser hos högtbildade yngre kvinnor, ett forskningsprogram. (Sociologiska institutionen i Göteborg, 1975).
14. Meulenbelt, Anja: Skammen förbi. (Malmö, 1978).
15. Lipman-Blumen, Jean o Leavitt, Harold J: Sexual Behavior (Achievement Patterns, and Sex Roles, ett bidrag presenterat vid konferens om "Sex and its Psychosocial Derivatives, Stanford, Kalifornian jan 1977).
16. Ehn, Billy: Sex-jargongen håller kvinnoföraktet vid liv. (LO-tidningen nr 30/1978).
17. Eneroth, Ann-Katrin o Bo: Den manliga sexualiteten. (Liber Förlag, 1979).
18. Teeland, Lawrence: Intervjuer med män (Underlagsmaterial för prostitutionsutredningen och sexualbrottskommittén, 1979).